

KISZÁLLÁS SKANSENBE

N É M E T H I S T V Á N

Mintha minden közel volna, már-már karnyújtásnyira: az égbolt egészen leereszkedett, ráfeküdt az asztalsima tájra, a fölázott, szurokfelete szántásokra, a lombjuktól megfosztott fákra; a nap valahonnan oldalról világít be e lapos sátor alá. Vörös fénye megbarnítja a hantokból, udvarok mélyéből fölemelkedő párákat, nem is tudni hirtelen, most van-e a föld születőben, vagy most búcsúzik önmagától. Csak ez a kis falu áll a lapos ég alatt, nem tudni, milyennek látszik a román oldalról, s azt se, hogy látszik-e egyáltalán. Nyugatra néző házai, házfalai fehéren világítanak a barnásvörös alkonyati párában.

Egyfolytában harangoznak. Tudom, hogy meghalt valaki, egy idős, magányos asszony, alighanem most temetik, most kísérik ki. Folyton fölösleges magyarázkodásokba bocsátkozom. Elegendő lenne annyit mondanom: meghalt egy asszony, vagy meghalt egy ember, mert ebben a faluban mindenki idős és magányos.

És ebben a faluban nemcsak az idős asszonyok és férfiak halnak meg, hanem a házak is, udvarok, kertek, sőt a házak előtt a gyalogjárdák. Épp egy ilyen haldokló gyalogjárdán iparkodom a templom felé, aminek a tornyában egyfolytában szól a harang. Széles téglajárda – flaszter – volt ez, mostanra annyira benőtte a porcfű, hogy a közepén csak egy keskeny nyom maradt, ezen a keskeny nyomon jár-kei az utca néhány megmaradt embere, de ha már ők nem lesznek, ezt a nyomot is benővi a porcfű, a régi flasztert teljesen beborítja, beborítja, mint egy természetes szőnyeg.

Téli alkonyat, de hó még nincs, minden fekete, átázott, nyálkás, a levegő hideg, nyers, csaknem orrfacsaróan hideg, mégis párában áll minden, vagy éppen azért: a levegő hirtelen lehűlt, de a föld meleg méhéből... na, mi? Talán az élet elpusztíthatatlan ereje? A pap mintha mást mondana. Mert idecseng érces hangja. Szidom is magamban, hogy te nem pap vagy, te egy

megátalkodott antipap vagy; te nem a föltámadásról, te a végleges pusztulásról, az örök halálról prédikálsz.

Vagy csak képzelődnek? Szeretném ott érní a templomban a harangozót – régi ismerősöm –, mégis meg-meg kell állnom, annyi a romos, elhagyott ház az utcában. Pedig ez volt a falu egyik főutcája, vagy ahogy a lakosok nevezték: nagyutcája. Ezenkívül volt egy hivatalos nagyutcája is, templommal, iskolával, községházával, postával, nagykocsmával, és egy harmadik, a német utca, ennek is nagyutcai rangja volt, tele boltokkal, kisiparosok műhelyeivel, ez most már mind a múlté, a falu nagyutcástul, mind a három egykori nagyutcájával együtt süllyed vissza oda, amiből egykoron kinőtt: a földbe. Háza egyszerűen szétmállanak. Amelyik előtt állok, az egy Sz. I. nevű emberé volt, ő építette 1914-ben, ez is a ház homlokáról olvasható le. Jelenleg senkié, olyan, mintha nem volna senkié, hogy is mondják ezt, ja, igen, gazdátlan, gazdátlan; gazdátlan a kertje, az udvara, gazdátlan a ház, a gang mennyezete teljes hosszában leszakadva, s azt a törmeléket – jól mondom? – nem akadt senki, hogy ezt a törmeléket letakarítsa a kiteglázott gangról, és most már nem is fogja letakarítani senki sem, a pap is ezt mondja, idehallom a hangját, milyen pap vagy te, hogy épp most nem tudsz egy vigasztaló szót szólni hozzánk?

A túloldalon nyitott nagykapu – micsoda gazdag udvar lehetett itt valaha! –, az udvaron át a ház felé egy talpig feketébe öltözött asszony egy nikkelezett tálcán – tálcá vagy tárca? – kávéscsészéket visz, itt lehetett a halott, ebből a házból kísérték ki a halottat, és még most is kísérik a temető felé, mert még mindig harangoznak... hogy tud valaki ennyire feketébe öltözni, mint ez a tálcát vivő asszony, fekete a pantyusa, mert csak olyan pantyusfélében van – megérti ezt valaki, hogy pantyus? – a lábán fekete harisnya, innen is jól látni, hogy nem selyem- vagy nájlón-, hanem kötött harisnya – hogy is mondják: patent? –, nehéz, fekete szoknya, a fekete blúz fölött fekete pulóver, a fején fekete kendő, az asszonymak a haja is, ami kibukik a kendője alól, koromfekete, és a szeme is, és fekete a körme alatt a piszok, ilyen piszkos körmökkel főzte ezt a feketét, ezekkel a körmökkel gyúrja a tészát, és főzi az ebédet, fekete itt minden, a ház ablakai nyitva, a halott után ki szoktak szellőztetni, itt még, ebben a maradék faluban háztól temetnek, szó volt ugyan már arról, hogy kellene építeni – közköltségen? – egy halottasházat, de minek, mondták azok, akiknek erre össze kellett volna adniuk a pénzt, jó lesz nekünk már, néhányunknak, maradéknak, így is, ezt az asszonyt is a saját házából temették, itt volt fölgravatolva az utcai szobában, még mindig égnek bent, az üres ravatal mellett a gyertyák, elfelejtették őket eloltani, vagy nincs olyan erős huzat az üresen, most már végérvényesen üresen maradt szobában, hogy az eloltotta, elfújta volna, ott égnek a gyertyák, milyen kísérteties ez most ott a szoba sötétjében, mert

ott bent mintha megrekedt volna a sötétség, a kriptasötétség, ez a hitéből kifordult pap is erre utal, hogy most már örökre így marad, sötét lesz mindétig, hallom a hangját, mert nem leszen többé világosság, és föltámadás se leszen, oda fogok menni hozzá a temetés után, és megkérdem tőle, hogy gondolja ezt, megbolondult, hogy ilyeneket mond épp akkor, amikor az emberek tekintetét föl kéne emelnie a sárból, hogy hirdethet pap olyat, hogy nincs föltámadás, hiszen eddig épp ebből élünk, drága barátom, abból, hogy hittünk a föltámadásban, az igében, amit te rágtál a szánkba, most meg egyszerre fölrúgsz mindent, ne röhögj, ez nem illik a szomorú alkalomhoz, de a röhögés nem is a temető, hanem a nyitott udvar felől jön, valahonnan a hátsó szobából, ahová a gőzölgő kávét vitte a gyászruhás nő, igen, onnan szűrődik ki a nevetés, az előbb még ráfagyott az arcukra a gyász, vagy úgy tettek, mintha gyászoltak volna, most meg, a halottal még ki sem értek a temetőbe, mert még mindig szólnak a harangok, röhögnek. Ejnye-bejnye!

Nem sok van már a templomig, csakugyan szeretném ott érni a harangozót, megszorázom a lépteimet, a templom előtt, kint, a kocsit közepén, a téli latyakban ott áll a harangozó felesége, mért áll itt kint, kérdem tőle, itt kint, ebben a latyakban, azért, mert, mondja, csak innen látni, mikor ér ki a gyászmenet a falu végére, a temetőbe, mért fontos ezt látni, kérdem, hogy intsek az uramnak, mondja, hogy elég, hogy abba hagyhatja, mert úgy szól az alku, hogy csak a temetőkapuig, érti, csak a temetőkapuig, aztán már nem köteles húzni, így is megdermed szegény abban a toronyban, el tudja maga képzelni, milyen dermesztő hideg van ilyenkor a toronyban, itt lent, kint nem is érzi annyira az ember a hideget, de ott fönt, azok közt a kihúlt falak között... nem is várom, hogy befejezze, nem érdekel most már a harangozó, nekilódulok, hátha utolérem még a gyászmenetet, a papot, ezt az antipapot, sohase voltam valami harcias természet, de ezzel a pappal szeretnék leszámolni, de szembejön velem a falu egykori csősze, „megírtam” már őt is, mint annyi mindenkit a faluból, megállít, s húz be a kocsmába, mert épp ott ütköztünk össze, a kocsmá előtt, hova szalad, kérdi, rohanok, mondom, leszámolok ezzel a pappal, nincs pap, nem jött ki, mert beteg, pap nélkül temetik az öreglányt – így mondja, öreglány –, még azt a másikat se találták otthon, aki a hozzánk kijáró papot szokta helyettesíteni, ha ez megbetegszik, így pap nélkül temetik, hiába is szaladna, nem bír vele leszámolni, gyűjjön be inkább egy italra, majd mesélek magának a megboldogultról, megérte a pénzét menyecske korában! De hát én hallottam a papnak a hangját, mikor, kérdi a volt csősz, az előbb, az nem létezik, mondja a csősz, maga képzelődik, no, gyűjjön be, kellemesebb itt, mint a temetőben, csakugyan, állapítom meg magamban, amikor benyitunk, a kocsmá tele sipkás fejekkel, idős em-

berekkel, nézik a tévét, nem is vettem rögtön észre, mit, a csósz biztatott, amikor leültünk egy asztalhoz, hogy vessek már oda is egy pillantást, csak akkor látom hogy pornó, kemény pornó, hát épp a jelenlevőknek való, gondolom magamban, ezeknek a vénembereknek, a falu maradékának, de úgy látom, élvezi a közönség a pornót, kommentárokat is fűz hozzá, ilyenfélétet: „no, aztán az is szereti a fingon füstöltet!”, vagy: „nem fagyalt az, lelkem!”, vagy: „abálja ám, mintha haragudna rá!”. A csósznek külföldön dolgozik a fia, onnan valahonnan kerülnek ide ezek a pornókazetták is, minden harmadik munkaképes ember külföldön dolgozik, vagy városba költözött, kint bealkonyodott, az emberek szállingóznak vissza a temetőből, a kocsmablak bepárasodik, valaki elkiáltja magát: „Tedd föl, Mancikám, azt a huszárosat!” A pincérnő a készülékhez libeg, érett, negyven körüli asszony, s miközben kazettát cserél, az egész kocsmának szánva mondja: „Mikor tanulja meg már Bálint bácsi, hogy ez nem lemezjátszó; itt nem föltenni kell, hanem bedugni!” Feltehetően nem először hangzik el, de most is jól derülnek rajta. „No – mondja nekem, kiszolgálva bennünket –, amikor a gyászmenet itt elvonult, arra az időre kikapcsoltam. Különben engedve van.”

Engedve van, motyogom magamban a harmadik sör után, ki, az udvarra, a füttyüldébe tartva. Fölnézek az égre. Már teljesen beeseteledett, de nincs sötét, süt a hold. A holdvilágnál az udvar minden zegét-zugát látni. Még azt is, hogy a kiteglázott udvar föl van seperve, s minden a helyére van rakva benne: a farakás, a téglarakás, a nyitott fészter, a kocsiszín alatt a régi parasztszerszámok. Az egész udvarban egy falumúzeum, egy skanzen csendje, dermedtsége. Ilyen annak az öregasszonynak az udvara is, akit ma temettek el. Mintha újra hallanám az antipap éneklő hangját: „Ki innen eltávoztál, soha többé ide vissza nem térsz!” „Még ilyen tiszta, holdsütötte éjszakákon sem?” – kérdem suttogva, minden porcikámban remegve. „Ki *innen kilépsz*, hagyj fel minden reménnyel.” „Ézt Dante nem egészen így mondta!” – sziszegem a pófájába, mert ott áll előttem.

– Maga kivel agyozzik? – ráz vállon a csósz.

– A pappal – motyogom.

– Hagyja a fenébe azt a papot, mondtam, hogy nem gyűtt el, nincs itt pap, nincs itt már semmi, csak az emlékek maradtak, meg mi, vének, mi se sokáig. No, gyűjjön, gyerünk vissza, majd mesélek valamit. Elmesélem, hogy igazoltattam a menyecskéket a határban, amikor csósz voltam. Itt van, azt mondja az egyik, itt van, azt mondja, az igazolványom, és föl-rántja a szoknyáját. Gyűjjön csak, majd elmesélem a folytatását is. Otthon meg a szegény feleségem, amikor követelte a részét... bizony, otthon is helyt köllött állni hébe-hóba. Igyekeztünk is. Az volt az igazi! Ez, ami a tévén van, picsafüst. Kisded játékok ezek ahhoz képest. Gyerünk visz-

sza, majd előadok egyet-kettőt. Hogy milyen eleven élet volt itt valamikor...

Eleven élet. Most viszont, igen, most viszont, látom, leszállt az égbolt, ráborult a falura holdastul, csillagostul, ahogyan a régi népdalokban, holdastul, csillagostul, dúdoló, a csósz megveregeti a hátamat, no, majd csak rendbe gyün mán, még egyszer visszanézek a tiszta, holdezüsttel megszórt múzeumudvarra, és azt kezdem magamban számolgatni, hány pohárral is ittam meg megérkezésünk óta, kezdtük pálinkával, reggeli után bor, a borra sör, aztán megint bor, most újra sör, hogy is van, sörre bor mindenkor, vagy fordítva, aztán majd, ha lelép az a csósz, végigsétálok a falu utcáin, jól kiszellőztetem a fejemet, miközben megpróbálom megfejteni, mi vonz ide időnként vissza, miért szeretek eltölteni itt egy-egy napot, itt, ebben a föl... ebben a föl-tar-tóz... – már alig forog a nyelvem – *ebben* a föl-tar-tóz-tat-ha-tat-lan pusztulásban.